

Напрямок: Загальна педагогіка

Попадич Олена, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та
педагогіки вищої школи Державного вищого
навчального закладу «Ужгородський
національний університет»

ВИКОРИСТАННЯ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ ЗНАНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Аналіз масової практики роботи вчителів початкових класів свідчить про те, що в сучасній школі ще не сформувалася чітка й достатньо обґрунтована система правового виховання учнів; недостатньо розроблено теорію й методику правовиховної роботи з дітьми молодшого шкільного віку з урахуванням досягнень зарубіжного досвіду, натомість у практиці підготовки вчителів у педагогічних навчальних закладах зацентровано питання формування їх дидактико-методичної культури [1]. Щодо підготовки студентів до виховання школярів, зокрема, до правового, зазначимо, що окреслений аспект діяльності вищої школи потребує істотного поліпшення.

Вважаємо, що вчитель під час організації навчально-пізнавальної діяльності учнів повинен не тільки особисто володіти науково-популярними, періодичними та медіа-джерелами відповідної інформації, а й водночас розробляти (або бодай використовувати) методики ознайомлення учнів з такою інформацією. Утім таких методик практично немає, хоча потреба в них значна як у педагогічній практиці, так і в відповідних теоретичних дослідженнях та методичних розробках.

За цільовим призначенням дитячі видання, як і види дитячої літератури, «можна поділити на художні, пізнавальні (за стандартом науково-популярні) і навчальні. За специфікою матеріальної будови розрізняють книжкове, аркушеве, комплектне видання і книжку-іграшку. Різновидом книжкового видання є журнал. У ньому повторюються всі ознаки матеріальної конструкції книжки: він також складається з окремих аркушів паперу, сфальцьованих і з'єднаних у блок. За матеріальним носієм інформації (текстової та ілюстративної) дитячі видання, як і «дорослі», можна поділяти на паперові та електронні [2, с.56].

Зазвичай робота з відбору, ознайомлення й розгляду інформації з науково-популярних, зокрема періодичних джерел, громіздка і складніша за традиційну підготовку до уроків. Попри це, позитивні результати такої роботи істотно перевищують традиційні можливості.

Одержані результати ми поділяємо за двома важливими параметрами: прямий (посилення зацікавленості учнів до наукової літератури, розвиток їх творчих здібностей, підтримка талановитих дітей тощо) та зворотний (посилений інтерес до вивчення та поліпшення успішності).

Водночас доречно послуговуватися дидактичними розробками стосовно основних функцій предметів навчання – забезпечення засвоєння системи науки або її основ. Провідна складова змісту дисциплін зазначеної групи – предметні наукові знання, а ступінь відображення науки, системи теоретичного знання в навчальних предметах тут – найповніший. Ідеться про такі предмети як біологія, історія, фізика, астрономія, хімія, географія, економіка, тобто навчальні дисципліни, чия назва – синонім відповідної науки.

Доступність і дохідливість покладено в основу популяризаторського твору. Зрозуміле, цікаве й переконливе подання автором найголовнішого – крок до кращого засвоєння науково-інформаційного матеріалу читачем-підлітком. Саме майстерність «виконання роботи» визначає, чи читабельним

буде видання, позаяк неможливо змусити реципієнта читати, адже все відбувається в межах зацікавлення.

Досліджуючи, якими видами видань найчастіше послуговується школяр у пошуках пізнавального матеріалу, ми з'ясували, що підлітку найлегше працювати з періодикою, зокрема з журналами. Свій вибір юні читачі пояснюють широкою палітрою тем, уміщених в одному виданні, а також тим, що зазначені періодичні видання не нагадують їм навчальну літературу.

У процесі дослідження тематики періодики з'ясували, що найяскравіша палітра підліткових часописів саме гуманітарного типу. За кількістю її поступаються лише журнали універсального напрямку. Критичний стан спостерігаємо зі спеціалізованими, галузевими виданнями для нашої читацької аудиторії.

Опрацьовуючи рубрикацію, змістове наповнення матеріалів, ми виявили низку недоліків щодо геть усіх проаналізованих видань. Чимало часописів уміщують кілька статей із висвітлення наукових відомостей однієї дисципліни, нехтуючи іншими галузями, які потребують найбільше популяризації. Окрім того, видавець затиснутий у рамки шкільної програми, а це також доводить, що матеріали готуються переважно для пересічного читача, немає акценту на тому, що із дорослішанням дитини неминуча диференціація за статевими ознаками, смаковими вподобаннями. Тобто здебільшого видавець не уявляє потенційного читача, і це є найбільшою проблемою, що призводить до сірості й одноманітності пропонованих тем.

Отже, нині вкрай необхідно узагальнити досвід і подальшу розробку інноваційних педагогічних проектів стосовно організації навчально-пізнавальної діяльності вихованців загальноосвітньої школи.

Процес навчання має тривати й під час позакласної роботи, що слугує підсистемою педагогічного процесу в школі, а не обмежуватися винятково навчальною діяльністю. Пізнавальний інтерес характерний для всіх складових позаурочної роботи, яка об'єднує шкільну й позашкільну освіту та

виховання, а це забезпечення науковості, повноти, варіативності, природності й цілісного підходу.

Методика позакласної роботи універсальна і характерна значним поліваріантним потенціалом. Система позакласної роботи, складовою якої є гуртки, екскурсії, туристичні походи, ігри, сприяє адекватності педагогічного впливу на учнів і високій ефективності їх роботи, формуванню інтересів до пізнання довкілля.

Запорукою кращої ефективності позаурочної виховної роботи є такі педагогічні дії: чітке усвідомлення мети освіти й виховання учнів; оптимальне поєднання традиційних і активних форм та методів навчання, узгодження теоретичних і практичних видів діяльності; залучення батьків; посилення практичного спрямування діяльності школярів; формування активної етично-соціальної позиції; заохочення дітей до участі в різноманітних конкурсах тощо.

Отже, етапами методики ефективного формування пізнавальних інтересів учнів у позакласній роботі є: підготовка учнів, що забезпечує певний запас знань і вмінь, необхідних для виховання інтересів вихованців; виховання позитивного емоційного ставлення до предмета і до діяльності як необхідної передумови формування пізнавального інтересу; побудова навчально-пізнавальної діяльності, яка би пробуджувала в учнів пізнавальні запити, та її активізація у процесі самостійної роботи з метою подальшого розвитку пізнавальних інтересів; систематична пошукова діяльність учителя, застосування належних форм і методів навчання та виховання для розвитку в учнів стійкого пізнавального інтересу.

Перевагами поетапного застосування друкованої періодики є: позитивні зміни в уміннях і навичках; вища якість знань; зміна характеру пізнавальних інтересів, збільшення кількості учителів за стійким інтересом до роботи з періодикою, ініціативним і творчим в організації дискусій, підготовці конкурсів, участі в розробленні завдань; забезпечення умов для професійної самореалізації особистості учнів, їх саморозвитку й самоосвіти.

На наш погляд, існує значний *потенціал щодо інтегративного підходу до формування правових знань молодших школярів*, зокрема можливість використання інтеграції знань у вивченні математики, мов, природознавства (на основі уявлення про закон природи і закон суспільства), а також мистецтва, читання художніх творів, основ здоров'я тощо.

Таким чином, виявлено позитивні результати використання популярної літератури та засобів масової інформації за двома параметрами: посилення зацікавленості учнів до наукової літератури, розвиток їх творчих здібностей, підтримка талановитих дітей тощо та посилений інтерес до вивчення та поліпшення успішності. Обґрунтовано дидактичні умови формування правових знань молодших школярів засобами масової інформації та науково-популярної літератури (використання досвіду науково-популярних видань інших навчальних дисциплін; змістове наповнення на основі встановлених критеріїв відбору змісту правових знань; спрямована на засвоєння правових знань їх інтеграція різнопредметного відібраного змісту правового характеру). Виокремлено провідну тематику правових знань для молодших школярів Показано можливість використання інтеграції знань у формуванні правових знань учнів початкової школи.

Бібліографічний список:

1. Мацук Л. О. *Підготовка майбутніх учителів початкових класів до правового виховання молодших школярів*. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2002. 191 с
2. Огар Е.І. *Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки* : навчальний посібник. Львів: Аз-Арт, 2002. 160 с